

Zestiende-eeuwse ramen van de Klaaskerk

Er zijn in de loop van de 16e eeuw veel zorg en kosten besteed aan het onderhoud en waar nodig de vernieuwing van gedeelten van de Klaaskerk in haar inventaris. Zo is bijv. in 1520 het koor aan de kerk vernieuwd. Maar ook voor de verfraaiing van het gebouw had men aandacht. Tot drie raal toe is er in de 16e eeuw sprake van het aanbrengen van een „glas” in het koor, waarmee dan een glas-in-lood raam wordt bedoeld.

De eerste keer heeft naar het schijnt de kerk op haar eigen kosten zo'n sierraam laten maken. De volgende ramen heeft zij zich laten cadeau doen. Dat het initiatief daarbij niet zo zeer van de schenker als wel van de kerk zelf is uitgegaan, komt lthans bij het laatste raam, wel heel duidelijk uit. Zal hier de drie glazen bespreken in de volgorde waarin ze in de rekeningen worden vermeld.

De uit Utrecht geboortige Adriaan Florensz, bisschop van Tortosa, werd op 9 januari 1522 tot paus gekozen. Nog dat zelfde jaar werd te zijner ere in de Klaaskerk een raam aangebracht waarop de volgende posten uit de kerkrekening van 1522 betrekking hebben.

Item gegeven Claes Wyeman van dat glas dat daerfter in dat nije koer staet ende is gemaect in die er van ons heylyke vader de paus Adrianus de este ende hout CXLVIII voet, elke voet voer V stuvers, facit XXXVII gulden.

Item n[och gegeven o]m XXI glaes roeyen, dat tuck een halfven stuver noch 1) daer men 'e glaes mede sluyt, facit te samen XVI stuver VI wit. 2)

egenover deze uitgaven vinden we maar twee particuliere giften van f 10,— en f 3,— „tot des paus glaes mede te betalen”. Of in de jaren na 1522 nog meer bijdragen voor dit doel zijn ontvangen, dat zich niet meer nagaan, doordat de rekeningen die tijd erg onvolledig bewaard zijn gebleven; 23 bijv. ontbreekt geheel. Uit wat straks nog volgt blijkt dat in dit raam paus Adriaan zelf was opgesteld.

De tweede raam is aan de kerk geschonken en wel onder „Zijne Keizerlijke Majesteit”. Dit staat als volgt in de kerkrekening van 1564/1565 vermeld:

Item noch voor thien ijsseren roijen aen t glas dat te Keijserlicke Majesteijt gegeven heeft, waervoor betaelt V stuvers.

De lu zal deze schenking wel dateren uit de regeringsperiode van Karel V en dus van uiterlijk 1555. Niet alleen is het onwaarschijnlijk dat diens opvolger

als keizer van het Duitse Rijk dit raam geschonken zou hebben nadat de Nederlanden in 1555 onder de koning van Spanje waren gekomen, maar bovendien vinden we in dezelfde rekening nog enkele andere uitgaafposten die erop wijzen dat dit keizerlijke geschenk toen al niet zo kersvers meer was:

Item Melchior Weijman glaesmaecker omme tglas aldaer vuyt te neemen ende voorts vijff panden daer off verloijdt ende seshien panden verlap, mitsgaders voorschreven glas wederomme in te setten, tezamen daervan betaelt IIII gulden X stuvers. Item Meester Henrick van Noordt voor vierevijftich voeten Bentemersteen, die voet gereeckent op seven stuvers, dwelcken gebesicht zijn aen tglas staende in ons hoochkoor daer die Keijserlicker Majesteijt zijn figuylr in staedt, betaelt XVIII gulden XVIII stuvers.

Het derde en laatste raam is aan de kerk geschonken door de aartsbisschop van Utrecht Schenck van Toutenburg. Met betrekking tot dit raam kunnen we zeker niet zeggen dat het kerfbestuur er als de kippen bij geweest is zoals bij het aanbrengen van het raam ter ere van paus Adriaan. Integendeel, er is hier eerder sprake van een cadeau op de valreep.

In 1559 was Utrecht bij de nieuwe kerkelijke indeling van de Nederlanden tot aartsbisdom verheven en op 10 maart 1561 bekrachtigde de paus de benoeming van Frederik baron Schenck van Toutenburg tot aartsbisschop. Deze overleed op 25 augustus 1580.

De kerkrekening van 1579 vertelt ons vrij uitvoerig op welke manier het bestuur van de Klaaskerk erin geslaagd is van de aartsbisschop nog in diens laatste levensjaar een „glas” los te praten, respectievelijk te laten praten. De tekst spreekt voor zichzelf. Alleen wil ik erop wijzen, dat men het maken van het raam blijkbaar heeft aanbesteed om de aartsbisschop niet nodeloos op kosten te jagen. Men vindt het onderstaande in de kerkrekening over 1579 op de folio's 4 en 5.

Betaelt Dirck Aertsz van Bueren, procureur, voor een requeste int Latijn te maecken ende int net te scrijven daerinne veel arbeijts gelegen was, daerbij versocht ende van den Eertsbisscop geobtineert worden een glas inde kercke voorsz. XXX stuvers. Betaelt heer Nicolaes, cappellaen vanden Eertsbyscop, vande voorsz requeste te presenteren ende een goet woerd te verleenen XXXV stuvers. Betaelt Aert Thoenisz van Wincop int bestajden vant voorsz gegeven glas omme den minsten coop ende ten meesten waer te maecken in bijwesen

1) Hier zijn enkele woorden onleesbaar geworden.

2) Er gingen 12 wit in een stuver.

van Bartholomeus Henrick van Zijll ende anderen
II gulden X stivers.
Noch gegeven die knecht die dat glas maeckten
ende inne setten X stivers.
Gegeven den dootgrever ende zijn zoon Jacob mit
noch een man genaempt Aelbert van drie nacht
waeckens in dat choer als dat glas daer vuyt was
ende open stondt, te saemen XXVI stivers.

Weten we dus vrij nauwkeurig wanneer deze glas-
in-lood ramen in het koor zijn aangebracht, een toe-
vallige vondst van G. van Klaveren, ambtenaar op
het Utrechtse gemeentearchief, heeft indertijd aan
het licht gebracht in welk jaar en op wat voor
sensationele wijze de ramen zijn verloren gegaan.
Hierover nader in een volgend maandblad.

P. H. Damsté

*Paus Adriaan VI, aan wie
een raam in de Klaaskerk
was gewijd (kopie naar
Jan van Scorel).*